

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม
เศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่

๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN : 978-974-01-6431-9

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๔๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๕๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๓๓, ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ โทรสาร : ๐ ๒๕๓๙ ๙๙๕๖

จัดจำหน่าย : องค์การค้าของ สกสค.

๖๙ อาคาร ๙ ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๖๒๙ ๑๙๑๐-๑๑ โทรสาร : ๐ ๒๒๘๐ ๓๖๘๐, ๐ ๒๒๘๒ ๕๘๓๐

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูและนักเรียนมีสื่อการเรียนรู้ใช้ประกอบการเรียนการสอนในสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำสื่อต้นแบบหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการศึกษานิเทศก์ ครู อาจารย์ จากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำต้นฉบับ และมอบให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการจัดพิมพ์

เนื้อหาสาระหนังสือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๙ หน่วย คือ ประชาธิปไตย กฎหมายในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมไทย ผู้ผลิตและผู้บริโภค ทรัพยากรทาง เศรษฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน ดังที่ปรากฏในหนังสือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่มนี้ จะอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนสำหรับครูและนักเรียน ได้เป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณคณะกรรมการจัดทำสื่อต้นแบบทุกท่านรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำหนังสือเล่มนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีทุกประการ

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒๒ มกราคม ๒๕๕๓

สารบัญ

หน้า

หน่วยที่ ๑	ประชาธิปไตย.....	๑
หน่วยที่ ๒	กฎหมายในชีวิตประจำวัน.....	๒๒
หน่วยที่ ๓	วัฒนธรรมไทย.....	๔๖
หน่วยที่ ๔	ผู้ผลิตและผู้บริโภค.....	๗๖
หน่วยที่ ๕	ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์.....	๘๘
หน่วยที่ ๖	ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ.....	๙๘
หน่วยที่ ๗	เครื่องมือทางภูมิศาสตร์.....	๑๑๖
หน่วยที่ ๘	ลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ.....	๑๓๕
หน่วยที่ ๙	แผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน.....	๑๖๑

หน่วยที่

๑

ประชาธิปไตย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. เปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล
๒. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	กิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ
๓. อภิปรายบทบาทความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	- การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายระเบียบ กติกา การเลือกตั้ง - สอดส่องดูแลผู้มีพฤติกรรมกระทำความผิด การเลือกตั้ง และแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ - ตรวจสอบคุณสมบัติ - การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

เรื่องที่ ๑ รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้นมีองค์กรปกครองระดับประเทศ คือ รัฐบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมาจากการเลือกตั้งเช่นกัน

๑. บทบาทหน้าที่ของรัฐบาล

รัฐบาลเป็นองค์กรของรัฐซึ่งมีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลไทยมีบทบาทหน้าที่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย

บทบาทหน้าที่สำคัญของรัฐบาล ได้แก่

๑.๑ บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน

๑.๒ รักษาความมั่นคงปลอดภัย รักษาเอกราชของชาติ โดยมีทหารเป็นกองกำลังป้องกันรักษาชาติอย่างเข้มแข็ง ป้องกันการรุกรานจากศัตรูภายนอก

ทหารทำหน้าที่รักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

๑.๓ รักษาความสงบภายในประเทศ โดยมีหน่วยงานที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนโดยทั่วไป

ตำรวจทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

๑.๔ รักษาความยุติธรรมและให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกฝ่าย
เมื่อมีปัญหาข้อขัดแย้งกันระหว่างประชาชนก็มีหน่วยงานที่ดำเนินการตาม
กระบวนการยุติธรรม คือ ศาล ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมโดยศาล

๑.๕ พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน จัดให้ประชาชน
ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพของ
ประชาชน พัฒนาเศรษฐกิจของชาติเพื่อให้รัฐมีรายได้มาพัฒนาประเทศ

๑.๖ จัดสวัสดิการแก่ประชาชน ให้มีการบริการประชาชนในด้านต่างๆ
เช่น ด้านสาธารณสุข รักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การคมนาคมสะดวก การสาธารณสุขปลอดภัย จัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เป็นต้น

ประชาชนได้รับสวัสดิการจากรัฐในด้านต่างๆ

๑.๗ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนอย่างจริงจัง เน้นให้
ประชาชนมีหลักคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งถ้าทุกคนประพฤติตน
เป็นคนดีย่อมทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

๑.๘ ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดั่งามให้เป็นมรดกสำคัญของชาติและของท้องถิ่น

ประชาชนร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๙ ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิเสรีภาพและปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย

๑.๑๐ สร้างสัมพันธไมตรีที่ดั่งามกับนานาชาติ มีการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ดนตรี กีฬา ความรู้และเทคโนโลยี และนวัตกรรมในด้านต่าง ๆ

๒. บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองในขอบเขตพื้นที่ที่กำหนดตามกฎหมาย ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองได้ง่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในขอบเขตที่รับผิดชอบ

ให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน ซึ่งมีผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและคณะเป็นผู้บริหารงานให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทจะมีผู้นำในการบริหารองค์กรตามกฎหมาย ซึ่งมีชื่อเรียกตำแหน่งแตกต่างกันไป เช่น

๑. องค์การบริหารส่วนจังหวัด คือ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

๒. เทศบาล คือ นายกเทศมนตรี

๓. องค์การบริหารส่วนตำบล คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

๔. กรุงเทพมหานคร คือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

๕. เมืองพัทยา คือ นายกเมืองพัทยา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

๒.๑ รักษาความสงบเรียบร้อย ความเป็นระเบียบเกี่ยวกับอาคารบ้านเมือง ความสะอาดในท้องถิ่น มีการวางผังเมือง ถนน ทางเดิน ทางสาธารณะ กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ดูแลระบบน้ำเสีย ดูแลตลาดกลางปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม

การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย

๒.๒ พัฒนาเส้นทางคมนาคมในท้องถิ่น ทั้งทางบกและทางน้ำ (กรณีมีเส้นทางน้ำ) ทางข้าม ที่จอดรถ

๒.๓ จัดให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา เป็นบริการด้านสาธารณสุขปโภคให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

๒.๔ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีการกินดีอยู่ดี ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์

ส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน

๒.๕ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชน เช่น ส่งเสริมด้านการศึกษา เล่าเรียน มีโรงเรียนในท้องถิ่นสำหรับเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียน มีการป้องกันควบคุมและระงับโรคติดต่อ มีสถานที่รักษาพยาบาลประชาชนที่เจ็บป่วย

๒.๖ ป้องกันภัย เช่น จัดให้มีระดับเพลิงและหน่วยดับเพลิงเพื่อป้องกันไฟไหม้ หรือจัดให้มีเครื่องสูบน้ำ อุปกรณ์กั้นน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม ดูแลความปลอดภัยในที่สาธารณะ ในโรงแรมหรืสห

การป้องกันภัย

๒.๗ คุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๘ บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

๒.๙ ส่งเสริมด้านศาสนา เช่น ชักชวนประชาชนฟังธรรม เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและปฏิบัติธรรม สร้างศาสนสถาน ศาสนวัตถุ

๒.๑๐ ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและคนพิการ

สรุปได้ว่าบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลมีความแตกต่างกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ รัฐบาลจะดูแลและพัฒนาในระดับประเทศเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นส่วนรวม และความเจริญของประเทศในทุกด้าน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชน พัฒนาความเจริญของท้องถิ่นและความสงบเรียบร้อย ดูแลสภาพแวดล้อมเฉพาะในท้องถิ่นที่รับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ต้องดูแลและประสานการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการบริหารประเทศของรัฐบาล

๓. กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ

ประชาชนทุกคนทุกเพศทุกวัยต่างก็มีความสำคัญต่อการร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศหลายวิธีการ เช่น

๓.๑ ประชาสัมพันธ์ หรือรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญและไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาหรือผู้นำระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

๓.๒ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น แสดงถึงความเป็นผู้มีจิตสาธารณะ เสนอความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๓.๓ สมัครเป็นอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย หรือสมาชิกกิจกรรมหรือชมรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อร่วมทำกิจกรรมที่ส่งผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น

๓.๔ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น เดินรณรงค์ป้องกันและต่อต้านยาเสพติด กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

๓.๕ ร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ร่วมกันปลูกป่า ประหยัดพลังงานและสิ่งแวดล้อม ประหยัดการใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติ

๓.๖ ร่วมมือกันรักษาสาธารณสุขสมบัติของส่วนรวม ดูแลรักษาความสะอาด ความสงบเรียบร้อยของถนนหนทางและสวนสาธารณะ

๓.๗ ร่วมกิจกรรมในการสืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาไทย เช่น ร่วมงานประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ การอุดหนุนสินค้าต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาไทย

๓.๘ ช่วยเหลือราชการในการสอดส่องดูแลผู้กระทำที่เป็นภัยต่อ
สังคมและประเทศ หรือผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย เป็นการส่งเสริมความสงบ
เรียบร้อยของประเทศ

๓.๙ ร่วมมือกันยื่นคำร้องต่อนหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ข้อมูลหรือ
ให้คำชี้แจง และเหตุผลในการดำเนินกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของชุมชนทั่วไป

สรุปได้ว่านักเรียนซึ่งเป็นประชาชนคนหนึ่งของท้องถิ่นและประเทศชาติ
ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับ
ท้องถิ่นและระดับประเทศตามความเหมาะสม หรือถ้าไม่สามารถมีส่วนร่วม
กิจกรรมได้ก็ควรแนะนำหรือเชิญชวนผู้ที่สามารถปฏิบัติสละเวลาให้ไปร่วม
กิจกรรมดังกล่าว